

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2011-09-21
1 (23)
Dnr 61-2011:01013

Redovisning av uppdrag om nationella råd för yrkesprogrammen

Dnr U2010/7682/SAM/S, U2010/7789/S m.fl.

Härmed redovisas uppdraget angående nationella råd för yrkesprogrammen givet i regleringsbrev för Skolverket 2011.

Sammanfattning

I rapporten redovisas uppdraget om Skolverkets och de nationella programrådets arbete. Då uppdraget ska rapporteras årligen till Regeringskansliet den 1 oktober, så omfattar rapporten perioden augusti 2010 till augusti 2011.

Under perioden har de 12 nationella råden förutom uppdraget i regleringsbrevet även bistått Skolverket i det fortsatta arbetet med gymnasireformen och de uppgifter som angavs i det ursprungliga regeringsuppdraget (U2009/5399/G). Det gäller uppgifterna att bistå Skolverket i att anpassa, utveckla och förnya utbildningsutbudet och innehållet i yrkesutbildningen, att ge exempel på uppgifter för gymnasiearbetet samt att ta fram informationsmaterial till elever. De nationella programråden har även gett Skolverket råd vid bedömningen av ansökningar om särskilda varianter inom nationella program och riksrekryterande utbildningar.

Skolinspektionens rapport angående arbetsplatsförlagd utbildning har presenterats för de nationella programråden vid gemensamma konferensdagar och använts som underlag i rådets analys av kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. Programråden har även tagit del av Nationella lärlingskommitténs slutsatser från försöksverksamheten. De nationella programrådets analys har legat till grund för Skolverkets redovisning om insatser för att stödja den gymnasiala lärlingsutbildningen.

I rapporten presenteras övergripande hur arbetet har bedrivits i råden och de synpunkter och frågor som har diskuterats av flera programråd. En av de frågor som återkommande har diskuterats av programråden under perioden är de lokala programrådets roll, uppdrag och hur dessa kan stödjas. Slutligen ges en sammanfattning av arbetet i vart och ett av de nationella programråden.

I rapporten framkommer områden där Skolverkets och de nationella programrådets arbete behöver utvecklas. Programråden inrättades i maj 2010 och formerna för samverkan har utvecklats under året. Arbetsformer och rutiner behöver utveck-

las ytterligare till exempel hur ledamöterna i programråden ska få goda förutsättningar i att sätta sig in i Skolverkets uppdrag och i skolans styrdokument samt hur programrådets förslag och synpunkter ska behandlas. Vidare behöver Skolverket och programråden ta fram underlag och skapa rutiner för att göra analyser av elevernas etablering på arbetsmarknaden och följa utvecklingen inom respektive yrkesområde.

1. Bakgrund

De nationella programråden ska enligt det ursprungliga regeringsuppdraget (U2009/5399/G) utgöra permanenta fora för dialog mellan Skolverket och avnämarna kring yrkesutbildningens kvalitet, innehåll och utformning. Vidare ska arbetet syfta till att göra utbildningssystemet mer flexibelt och lyhört för avnämarnas behov och initiativ från skolans huvudmän för att förbättra överensstämmelsen mellan yrkesutbildningens innehåll och efterfrågan på arbetsmarknaden.

Enligt regleringsbrevet för Skolverket 2011 ska Skolverket i samverkan med de nationella råden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan analysera kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. Dessutom ska Skolverket och de nationella råden analysera elevernas etablering på arbetsmarknaden, följa utvecklingen inom respektive yrkesområde och analysera behovet av utbildning inom nya områden. Skolverket ska där så bedöms lämpligt samverka med relevanta myndigheter.

2. Gemensamma frågor i de nationella programrådets arbete

Skolverket inrättade i maj 2010 de 12 nationella råden för yrkesprogrammen. I de nationella programrådets möten har 83 ledamöter från bransch- och arbetslivsorganisationer samt vissa myndigheter deltagit. Under perioden augusti 2010 till augusti 2011 har de nationella programråden bidragit med råd till Skolverket i det fortsatta arbetet med gymnasiereformen och de uppgifter som angavs i det ursprungliga regeringsuppdraget (U2009/5399/G) samt i uppdragen i Skolverkets regleringsbrev för budgetåren 2010 respektive 2011.

Skolverket har genomfört tre konferensdagar för samtliga ledamöter i de 12 nationella programråden och därutöver ytterligare fyra till fem mötesdagar för respektive programråd. De tre konferenserna har inletts med en gemensam samling för ledamöter där Skolverkets aktuella uppdrag kring yrkesutbildningen har presenterats och olika gästföreläsare deltagit för att till exempel ge information och inspiration. Det har också funnits möjlighet för enskilda ledamöter att ta upp övergripande frågor vid den gemensamma samlingen. Därefter har respektive programråd genomfört möten. Programrådets möten har förberetts och letts av undervisningsråd från Skolverkets gymnasieenhet och vuxenutbildningsenhet.

De ärenden som har behandlats i programråden har framför allt varit bedömning av ansökningar av särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar och nya kurser, det fortsatta arbetet med gymnasiereformen, kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet och den gymnasiala lärlingsutbildningen samt utformningen av gymnasiearbetet för yrkesprogrammen.

Programråden har under året gett Skolverket stöd i framttagande av informationsmaterial. Råden har även bidragit med synpunkter och förslag avseende Skolverkets statistikunderlag för yrkesutbildning. Fortlöpande har programråden informerats om de uppdrag som Skolverket arbetar med, till exempel implementering av gymnasiereformen, lärlingsutbildning för vuxna och lärarlegitimation. Dessutom har programråden informerats om utredningen om gymnasiesärskolan utifrån de frågor som berör yrkesutbildning.

Eftersom de nationella råden för yrkesutbildningen är nya för såväl Skolverket som ledamöterna som har utsetts, så har samverkan och arbetet i de nationella programråden behövt hitta sin form. I programråden har därför diskussioner kontinuerligt förts kring Skolverkets respektive programrådets roll, uppdrag och ansvar samt vilka frågor som bör prioriteras vid programrådets konferensdagar och möten. Flera programråd och enskilda ledamöter har lyft frågor som sedan har tagits upp i programråden.

Ytterligare frågor som har berörts i programråden om yrkesutbildning är frågor som anknyter till Skolverkets uppdrag men där ansvaret vilar på andra myndigheter. Sådana frågor är till exempel yrkeslärarutbildningen och EQF/NQF (European Qualifications Framework/Nationellt ramverk för yrkeskvalifikationer) samt den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

2.1 Gymnasiereformen 2011

I uppdraget (U2009/5399/G) anges att de nationella programråden ”ska ge Skolverket råd och stöd när det gäller att anpassa, utveckla och förnya utbildningsutbudet och innehållet i yrkesutbildningen så att den motsvarar den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden”.

Under perioden har programråden varit delaktiga i processen med de ämnesplaner som Skolverket har tagit fram och fastställt. Skolverket har även fått stöd av programråden vid bedömning av nya kurser som har efterfrågats av skolor och andra intressenter. Vidare har Skolverket haft samråd med programråden om innehållet i programfördjupningen på respektive program, om exempel på yrkesutgångar och förslag på programfördjupningspaket för dessa yrkesutgångar.

Skolverket har tagit råd av programråden i samband med implementering av gymnasiereformen när det gäller innehåll i de lärarkonferenser som genomförts på såväl övergripande nivå som på programnivå.

2.2 Bedömning av ansökningar om särskilda varianter, riksrekrytering och nya kurser

Under perioden har två ansökningsomgångar avseende riksrekryterande utbildningar och särskilda varianter genomförts. I flera av programråden har stor del av rådets möten tagits i anspråk till att ge Skolverket råd i bedömningen av ansökningarna. Antalet ansökningar per yrkesprogram och ansökningsomgång har varierat. I första ansökningsomgången kom det in alltifrån en ansökan för VVS- och fastighetsprogrammet till 38 ansökningar för naturbruksprogrammet att behandla.

I samband med ansökningar om särskilda varianter har flera nya kurser föreslagits. Förslag på nya kurser har även inkommit separat. Dessutom har önskemål inkommit till Skolverket med förslag på ytterligare kurser i programfördjupningen på flera program. Dessa ansökningar och önskemål har diskuterats i respektive programråd och utmynnat i råd till Skolverket. Flera nya kurser har därefter tagits fram av Skolverket.

2.3 Informationsmaterial

När det gäller informationsmaterial om yrkesprogrammen som Skolverket har producerat under året har programråden varit delaktiga. Det gäller både webbmaterial och tryckt material. Vidare har programråden bidragit i underlaget till boken Gymnasieskola 2011.

De nationella programråden har påpekat att många branschorganisationer får frågor om och på vilket sätt det är möjligt för en elev att få grundläggande behörighet till högskolestudier på ett yrkesprogram. Programråden har därigenom bidragit till att Skolverket tagit fram mer information om grundläggande behörighet.

Skolverket har under perioden informerat programråden om ett planerat arbete att ta fram kommentarmaterial om ämnesplaner och kurser och olika former av bedömningsstöd, samt ett valideringsstöd för vuxenutbildning. Programråden har bidragit med synpunkter inför arbetet.

2.4 Gymnasiearbetet

I det ursprungliga regeringsuppdraget anges att en av de viktigaste uppgifterna för de nationella programråden är att bistå Skolverket i arbetet med att ”ge exempel på uppgifter och bedömning av gymnasiearbeten”. När det gäller gymnasiearbetet ser de nationella programråden frågan som mycket angelägen.

Programråden har bidragit med synpunkter, frågeställningar, förslag och underlag inför Skolverkets kommande arbete med att ta fram exempel på uppgifter för gymnasiearbetet. Flera programråd har dessutom bidragit med förslag på experter, för olika yrkesutgångar, som kan arbeta med framtagande av exemplen. Vanligt förekommande arbetsuppgifter för respektive yrkesprogram samt hur gymnasiearbetet ska bedömas och betygssättas, handledarens roll och hur gymnasiearbetet kan

genomföras på en arbetsplats, är några av många frågor som har diskuterats i programråden.

Det lokala programrådets roll i samband med gymnasiearbetet är en fråga som uppmärksammas av programråden.

2.5 Kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet

Skolverket har fått i uppdrag att i samverkan med de nationella programråden analysera kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. I analysen ska Skolinspektionens underlag angående det arbetsplatsförlagda lärandet utgöra en av utgångspunkterna.

Under perioden har Skolinspektionen presenterat sin kvalitetsgranskning och rapporten *Arbetsplatsförlagd utbildning i praktiken* (2011:2) för ledamöterna i de nationella programråden. Skolinspektionen har deltagit i två av de anordnade konferenserna för att informera om rapporten och bidra i programrådets diskussioner.

Även representanter för den nationella lärlingskommittén har deltagit på dessa konferenser och presenterat resultat och förslag på förbättringar utifrån försöksverksamheten med gymnasial lärlingsutbildning.

De nationella programråden har bidragit med synpunkter och förslag som har vägts samman och legat till grund för de förslag som Skolverket lämnade i *Redovisningen av uppdrag om att föreslå insatser i syfte att stödja utvecklingen av gymnasial lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagt lärande inom yrkesutbildning* (Dnr 68-2011:444). Även behovet av lärlingsutbildning för vuxna har diskuterats i programråden.

De nationella programråden har uppmärksammat Skolverket på behovet av mer information om den gymnasiala lärlingsutbildningen och arbetsplatsförlagt lärande i den nya gymnasieskolan till såväl skolor som arbetsplatser. Under våren 2011 anordnade Skolverket därför sex konferenser som riktade sig till rektorer och andra ansvariga för lärlingsutbildning på gymnasieskolor med yrkesprogram.

2.6 Utvecklingen inom yrkesområdet och behoven på arbetsmarknaden

Skolverket och de nationella råden ska enligt uppdraget ”analysera elevernas etablering på arbetsmarknaden, följa utvecklingen inom respektive yrkesområde och analysera behovet av utbildning inom nya områden. Skolverket ska där så bedöms lämpligt, även samverka med Arbetsförmedlingen och andra relevanta myndigheter.”

Uppdraget har påbörjats under Skolverkets arbete med gymnasiereformen och Skolverket har under hela reformarbetet haft en kontinuerlig dialog med de nationella programråden, branscher och andra avnämare för att förbättra överensstämmelsen i yrkesutbildningen med behoven på arbetsmarknaden. Behov av utbildning inom nya områden har analyserats av Skolverket och programråden under gymnasiereformen, vilket direkt har bidragit till att de nya ämnesplanerna och det centrala innehållet i kurserna är anpassade till avnämarnas behov. Behoven på arbetsmark-

naden har under perioden analyserats i de nationella programråden framför allt i samband med inkomna ansökningar om särskilda varianter, behov av riksrekryterande utbildningar och nya kurser. Gymnasial yrkesutbildning för vuxna inom respektive yrkesområde och elevernas möjlighet att få arbete efter utbildning har också diskuterats i programråden.

Skolverket och de nationella programråden har diskuterat kommande behov av statistik och underlag för analyser av till exempel elevernas etablering på arbetsmarknaden. Flera programråd har framfört behov av att kunna följa etableringen av olika gymnasieutbildningar för att kunna analysera förhållandet mellan vilka utbildningar som huvudmännen erbjuder och behoven på arbetsmarknaden. Rutiner behöver skapas för att följa utvecklingen inom respektive yrkesområde. Till exempel har flera programråd efterfrågat snabbare statistikuppföljningar från Skolverket. Det här arbetet har påbörjats under perioden, men behöver utvecklas i samverkan med programråden och andra berörda myndigheter.

De nationella programråden har under perioden bidragit med information om den statistik som tas fram av branscherna. I anslutning till den första ansökningsomgången till de nya yrkesprogrammen under våren 2011 fördes behovet fram av att följa elevernas val av program av programråden. Skolverket tog därför fram preliminär statistik över elevernas val som diskuterades i programråden under våren. När det gäller utbildning inom nya områden har programråden bidragit med förslag på branschföreträdare som Skolverket kan samråda med.

Skolverket har under perioden haft kontakter med andra myndigheter om yrkesutbildningsfrågor. Det gäller till exempel Arbetsförmedlingen kring yrkesutgångar, Högskoleverket kring yrkesläroverutbildningen, Transportstyrelsen kring förarutbildning i gymnasieskolan och Arbetsmiljöverket kring stödmaterial för gymnasial lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagt lärande. Dessutom har Skolverket samverkat med flera myndigheter kring kompetensförsörjningsuppdraget.

Flera av de nationella programråden har tagit upp behovet av fortsatt avstämning kring vilka yrkesutbildningar som bör finnas på gymnasial respektive eftergymnasial nivå och där både Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan berörs.

2.7 Övrigt som har behandlats av programråden

Ett område som har diskuterats i samtliga nationella programråd är de lokala programrådets roll och uppdrag. Det har framkommit synpunkter från de nationella programråden om att de lokala programrådets roll, uppdrag och hur de kan organiseras behöver tydliggöras. De ser även att det behövs stödinsatser för att utveckla det lokala programrådsarbetet.

En annan fråga som ställts av de nationella programråden är vilka möjligheter som Skolverket, de nationella programråden och andra branschföreträdare har att påverka de lokala programrådets arbete. Hur kan programråden på nationell nivå och lokal nivå samverka? De nationella programråden ger uttryck för att branscherna

vill stödja de lokala programrådets arbete, men att det är oklart på vilket sätt detta kan ske.

3. Arbetet i råden

I regeringsuppdraget anges att råden ska var sammansatta av en bred representation av branschföreträdare och företrädare för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer inom det yrkesområde som programmet utbildar för, och att representanter för statliga myndigheter kan ingå i vissa nationella råd. Skolverket har utsett ledamöterna på personliga mandat under perioden 27 maj 2010 till 30 juni 2013.

Engagemanget vid de nationella programrådets möten har varit stort och har bidragit till att öka kunskaperna hos Skolverket om arbetslivets behov. I uppstarten av arbetet i de nationella programråden har rutiner utvecklats för programrådets möten, för Skolverkets information till ledamöterna och hanteringen av programrådets råd. Ledamöter i några programråd har upplevt att Skolverket inte lyssnat på programrådets råd, till exempel i samband med bedömningar av särskilda varianter, där Skolverket har fattat beslut som inte har överensstämmt med det råd som programrådet gett. Skolverket behöver kunna motivera sådana beslut för programrådet samt bli bättre på att i förväg förklara förutsättningarna och klargöra programrådets uppgift och roll.

För vissa frågor har det varit kort om tid från det att programråden har fått information om ett uppdrag till dess att Skolverket behövt få in synpunkter från rådet. Skolverkets uppdrag där synpunkter ska inhämtas av programrådet har ofta styrt dagordningen och det har blivit mindre utrymme för de frågor som programrådet vill initiera. Diskussioner har förts i programråden kring vilka frågor som bör prioriteras.

De flesta programråd har under perioden haft en bred representation där ledamöterna tillsammans har haft kunskaper om de yrkesområden som programmen utbildar för. I några programråd har Skolverket försökt att hitta representant med kunskaper inom en viss inriktning eller yrkesområde till exempel för inriktningen *kyl- och värmepumpsteknik* på VVS- och fastighetsprogrammet.

Under perioden har fem ledamöter lämnat sitt uppdrag. Några på grund av att de avslutat anställningen hos sin arbetsgivare, andra har angivit tidsbrist. Skolverket kommer att se över representationen i programråden vid en årlig översyn. Några branschorganisationer har själva hört av sig med önskemål om att tillsätta ytterligare ledamöter i vissa programråd. Efter en årlig översyn av programrådets sammansättning har Skolverket under perioden utsett en ny ledamot.

4. Specifika frågor för de olika programråden

De nationella programråden ska enligt uppdraget bidra till att göra utbildningssystemet mer flexibelt och lyhört för avnämarnas behov. I råden har gemensamma frågor behandlats, men diskussioner och frågor har fått olika omfattning och prioritering vid de olika rådens möten utifrån programspecifika behov, till exempel har bedömningen av ansökningar om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar varit omfattande för vissa programråd. De frågor som behandlats i de 12 nationella programråden redovisas nedan programvis.

Nationella rådet för barn- och fritidsprogrammet

I arbetet med att konkretisera, förtydliga och implementera intentionerna i gymnasiereformen har det nationella programrådet för barn- och fritidsprogrammet tagit ett stort ansvar för och varit delaktigt i processen. Speciellt har det visat sig i diskussioner och förslag kring yrkesutgångar och programfördjupning, men även i frågor som rör handledaruppdraget för elever under det arbetsplatsförlagda lärandet och ersättningsfrågor för arbetsplatser som tar emot elever. Rådet betonar definitionen av programmet. Barn- och fritidsprogrammet är ett yrkesprogram och eleverna som studerar på programmet ska veta vilken yrkesutgång de studerar mot och de ska vara anställningsbara när de lämnar gymnasieskolan. Av de åtta föreslagna yrkesutgångarna från barn- och fritidsprogrammet har tre av yrkesutgångarna under detta år bytt namn på rekommendation av rådet. Två av yrkesutgångarna har diskuterats litet extra, nämligen *personlig tränare* och *väktare*. När det gäller *personlig tränare* arbetar branschen för en europeisk standardisering. För yrkesutgången *väktare* finns krav från Rikspolisstyrelsen på att utbildaren ska vara auktoriserad för att utbilda och kursen som leder till anställningsbarhet är mycket noggrant specificerad. När det gäller programfördjupningen har några nya kurser föreslagits och beslutats för att skolorna ska kunna spetsa till elevernas yrkeskunskaper mot föreslagna yrkesutgångar.

I diskussionerna kring ansökningar om särskilda varianter m.m. har rådet hela tiden varit mycket tydligt. För de flesta ansökningar som inkommit har rådet förordat avslag. Rådet har arbetat systematiskt utifrån frågeställningarna: Finns det ett nationellt behov? Finns det en efterfrågan på denna yrkesutgång? Finns det redan idag nationella kurser som täcker det efterfrågade behovet? Rådets inställning har varit och är att eleverna inte ska luras att gå en yrkesutbildning som inte leder till anställningsbarhet.

När det gäller informationsmaterial om programmet som Skolverket har producerat under året har rådet hela tiden varit delaktigt. Det gäller både webbmaterial och tryckt material där rådets synpunkter har tagits in innan slutprodukten varit klar. I denna process har framförallt branschernas synpunkter på hur de beskrivs varit viktiga för hur Skolverket ska beskriva programmet med dess yrkesutgångar.

En återkommande diskussion har varit hur elevernas gymnasiearbete ska utföras. Här har branscherna via rådet inkommit med förslag på ”vanligt förekommande

arbetsuppgifter” vilket har varit värdefullt i den fortsatta processen kring framtagande av goda exempel på gymnasiearbeten inom de olika yrkesutgångarna.

I diskussionerna kring arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning har rådet haft en del synpunkter. En mycket tydligare struktur krävs enligt rådet vad gäller handledningsförfarandet inklusive handledarutbildning, ekonomisk ersättning till arbetsplatserna, vilka delar av utbildningen som ingår i arbetsplatsförlagt lärande, utbildningskontrakt inom lärlingsutbildningen samt det lokala programrådets kompetens. Detta är fem viktiga områden som måste fungera om utbildningen ska hålla god kvalitet.

Rådet anser vidare att det är av största vikt att Skolverket tar fram underlag för analyser och uppföljning, till exempel statistik om vilka som startar barn- och fritidsprogrammet, vilka inriktningar respektive lärlingsutbildningar som erbjuds, hur de lokala programråden fungerar, könsfördelning, hur branscherna tar emot eleverna när de är klara med sin utbildning och hur det ser ut i olika delar av landet.

Två prioriterade frågor som förts fram är etableringen av de lokala programråden och hur de fungerar samt hur skolorna arbetar med entreprenörskap inom barn- och fritidsprogrammet.

Nationella rådet för bygg- och anläggningsprogrammet

Det nationella rådet för bygg- och anläggningsprogrammet har ingående diskuterat utbildningen på programmet och bidragit konkret i arbetet genom att föreslå namnändringar på flera ämnesplaner för att namnen bättre ska överensstämma med innehållet och med den gymnasiala nivån. Rådet har även föreslagit ändringar i det centrala innehållet i ämnet *trä* och bidragit till att behörighetskurser skrivits fram tydligare. Rådet har även lämnat betydelsefulla synpunkter på kurser i programför djupningen, på vilka yrkesutgångar som ges som exempel i programmets strukturbild och på programför djupningspaketen.

Rådet har visat stort intresse för Skolverkets lärarkonferenser om programmet, bidragit med synpunkter och verkat för att Skolverket och branscherna ska ge tydlig och samstämmig informationen till skolorna.

Det nationella rådet för bygg- och anläggningsprogrammet har tagit ställning till ett tiotal ansökningar om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar. Bergsprängnings- respektive järnvägsutbildning har tillstyrkts som riksrekryterande utbildning eftersom ett nationellt behov finns av sådan utbildning. Ansökningar om särskilda varianter med kurser från både bygg- och anläggningsprogrammet och fordons- och transportprogrammet har däremot avstyrkts.

Behov av körkortsutbildning inom inriktningen *anläggningsfordon* är en fråga som har diskuterats återkommande i rådet. Rådet anser att körkortsutbildning med övningskörning är nödvändigt för att en anläggningsmaskinförare ska vara anställningsbar och kunna framföra sin maskin på väg. Det nationella programrådet anser att frå-

gan om körkort inom bygg- och anläggningsprogrammet inte har utretts tillräckligt av Skolverket.

Det nationella programrådet har påpekat att i flera av yrkesutgångarna på bygg- och anläggningsprogrammet behöver eleverna läsa mer svenska och engelska för att nå anställningsbarhet.

Det nationella programrådet anser att det är viktigt att rådet är delaktigt i processen vid framtagandet av exempel på uppgifter för gymnasiearbetet och att det är en fråga som bör prioriteras vid rådets möten. Vad vanligt förekommande arbetsuppgifter innebär för programmet, inriktningar och yrkesutgångar har diskuterats i rådet under året.

Nya fördjupningskurser har tillstyrkts av rådet i timring respektive måleri. Det nationella programrådet har diskuterat eventuellt ytterligare kurser inom glasutbildningen samt för specialmaskiner i ämnesplanen *mobila arbetsmaskiner*, utifrån önskemål som inkommit till Skolverket. Rådet anser att dessa frågor behöver utredas ytterligare av Skolverket i samverkan med berörda branschorganisationer under hösten 2011. Det nationella programrådet har även föreslagit att Skolverket ska inbjudas till särskilda branschmöten om gymnasieutbildningen inom järnvägsanläggning och berghantering, då behovet av arbetskraft och utbildning inom dessa områden behöver utredas ytterligare.

Kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet har diskuterats återkommande i det nationella programrådet. Det nationella programrådet anser att de lokala programråden har en viktig roll i arbetet med att förbättra kvaliteten i lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagt lärande. Vidare har rådet framfört önskemål om mer stöd och handledning till arbetsplatserna samt kontrakt där ansvarsfördelning mellan skola och arbetsplats tydliggörs.

Det nationella programrådet har även diskuterat vilka möjligheter som finns att påverka antalet elever som utbildas inom olika yrken, så att antalet motsvarar efterfrågan inom branschen. Vidare har rådet vid flera tillfällen påpekat att lärlingsbegreppet är problematiskt, då det förekommer flera olika former av lärlingar, inom gymnasieskolan, vuxenutbildning, eftergymnasiala utbildningar och som anställningsform inom branschen. Det nationella programrådet har föreslagit att det ska tas fram någon form av stödmaterial eller goda exempel för de lokala programrådets arbete.

Nationella rådet för el- och energiprogrammet

Det nationella rådet för el- och energiprogrammet har under arbetet med gymnasiereformen aktivt deltagit i framtagandet av examensmål, ämnesplaner och programstrukturen för programmet. Synpunkter på formuleringar, omfattning och innehåll har inkommit från rådet och stor hänsyn har tagits till dessa inför skapandet av slutversioner av styrdokumentet. Programfördjupningens kurser och yrkesutgångarna har behandlats av rådet och programfördjupningspaketen för yrkesutgångarna inom inriktningen *elteknik* är framtagna i samråd med ledamöter i rådet.

Rådet har ansett att arbete inom el- och energiområdet ofta kräver djupa teoretiska kunskaper, främst inom matematik och engelska. Därför har fördjupande kurser i dessa ämnen arbetats in i programfördjupningen på el- och energiprogrammet.

Åtta ansökningar om särskild variant och/eller riksrekrytering samt en ansökan om ny kurs har inkommit till rådet för behandling. De flesta ansökningar om särskild variant har rört utbildningar där huvudmannen önskar kombinera yrkesprogram med högskoleförberedande program. Rådet har i enlighet med reformens intentioner avstyrkt denna typ av ansökningar.

När det gäller gymnasiearbetet har rådet ansett att det primärt ska vara riktat mot den inriktning eleven går, men specialiseringen inom gymnasiearbetet måste vara mot yrkesutgång. Det har ansett att det bör vara företagen på orten, genom det lokala programrådet, som tillsammans med skolan definierar vanligt förekommande arbetsuppgifter för respektive yrkesområde.

Rådet har ansett att det är mycket viktigt med nationell handledarutbildning för dem som ansvarar för eleverna på arbetsplatsen. I handledarutbildningen ska förväntningar, styrdokument och kunskapskrav behandlas för att säkerställa nationell likvärdighet, elevens rättssäkerhet och kvalitetsnivå både för arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning. För en god utbildning krävs det att både lärare och handledare får utökade kunskaper om bedömning och tolkning av kunskapskrav.

Det nationella rådet för el- och energiprogrammet har även ansett att det borde finnas möjlighet för olika program att differentiera tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet. Branschernas förutsättningar och krav borde kunna styra mer. För det teoretiskt tunga el- och energiprogrammet innebär det enligt rådet att färre än 15 veckor bör läggas som arbetsplatsförlagt lärande.

Inom rådet har det funnits en oro för kvaliteten på lärlingsutbildningen, särskilt den del som är förlagd till företag. Det är viktigt med dimensionering av utbildningar och innehåll i utbildningar, så att kvaliteten upprätthålls och att tillgången på platser för arbetsplatsförlagt lärande är stabil. Dessutom har rådet ansett att den höga teoretiska nivån på programmet gör att det är svårt att lägga ut lärande utifrån styrdokumentens innehåll på lärlingens arbetsplats.

Rådet ser även att företagen bör ta större ansvar för att modern kompetens grundläggs i skolan till exempel genom en öppen dialog med skolorna och genom att sponsra skolorna med aktuell och modern utrustning.

Rådet anser att branschens behov av arbetskraft och vilken typ av arbetskraft som efterfrågas ska styra dimensioneringen av utbildningarna. Eleverna ska ha relevanta platser för arbetsplatsförlagt lärande och en riktig yrkesutgång att sträva mot under utbildningen. Detta gör att rådet efterfrågar föreskrifter om hur de lokala programråden ska utformas och de anser att regionala samverkansformer för lokala programråd är att föredra. Det bör finnas en samordnande regional funktion för dimensionering av antalet utbildningsplatser.

Det nationella rådet för el- och energiprogrammet kan hjälpa till med uppföljning som belyser utbildningens relevans för arbetslivet till exempel vilka behov av ar-

betskraft som finns, lärlingsstatistik från Elektriska Installatörsorganisationen (EIO) samt statistik över antal godkända behörigheter från Elsäkerhetsverket.

Rådet har ifrågasatt de många råd som nu finns i skolvärlden. Lokala programråd, regionala programråd och lärlingsråd har oftast ungefär samma deltagare och gör bitvis samma saker. Rådet har väckt frågan om det går att sanera i denna flora och även koppla dessa råd (med representanter från skola och företag) till de grupper och råd som Yrkehögskolan har.

Nationella rådet för fordons- och transportprogrammet

Nationella rådet för fordons- och transportprogrammet har deltagit i processen med gymnasiereformen och har lämnat synpunkter inom flertalet av de frågeställningar de ställts inför. Rådet har kommit fram till en gemensam syn på programmens helhet och betonar att de programgemensamma ämnena ska spegla alla yrkesutgångarna. Rådet ser att det kan finnas fler yrkesutgångar i programmet, men att alla yrkesutgångar inte behöver presenteras som exempel i programstrukturen.

Rådet har varit delaktigt i processen med såväl ämnesplaner som programstruktur och då framförallt programfördjupning och yrkesutgångarnas fördjupningspaket.

Rådet föreslår att yrkesutgången *reservdelspersonal* ska finnas bland presenterade yrkesutgångar, eftersom det är en efterfrågad yrkesutgång i branschen. Skolverket har tillmötesgått rådet i frågan.

För fordons- och transportprogrammet har två ansökningar om avvikelse från programstrukturen och sju utbildningar med riksrekrytering samt en utbildning med egna examensmål inkommit.

För utbildningar vars innehåll överinstämmer med programmets struktur anser rådet att ingen avvikelse ska beviljas. Rådet anser att det finns nationellt intresse för till exempel utbildning av maskin- och tågmekaniker. När det gäller utbildning av tävlingsmekaniker föreslår rådet att Skolverket kontaktar berörda branschorganisationer för att diskutera frågan. Rådet tar inte ställning till utbildning som maskinförare, eftersom utbildningen ges inom bygg- och anläggningsprogrammet.

Flera av branscherna arbetar med eget informationsmaterial. Rådet enades om att de lokala programråden bör ges utrymme att stödja och samverka med skolorna kring kommentar - och informationsmaterial. En utökad samverkan bör ske på regional nivå. Rådet menar också att Skolverkets kommentarmaterial bör vara överblickbart, tydligt, konkret och lätthanterligt för lärarna.

Rådet anser att branscherna/företagen bör vara med i diskussionen och planeringen för att kvaliteten i lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagt lärande ska stärkas. De lokala programrådets arbete behöver få en tydligare reglering. Tydliga utbildningskontrakt och en utarbetad handledarutbildning behövs. Ersättning till företagen för att höja kvaliteten har också diskuterats. Ansvar för kvalitetssäkring ligger på både huvudmannen och arbetsplatsen. Krav på kvalitet är en stor fråga för de

lokala programråden. Rådet påpekar att kontakten mellan skola och företag är avgörande för att höja kvaliteten och behöver stödjas.

I rådet har diskussioner om gymnasiearbetet förts. Flera ledamöter har bidragit med förslag på uppläggning av gymnasiearbeten och synpunkter på vad som vad som bör beaktas i gymnasiearbetet.

Rekryteringsbehovet inom de yrken som programmet ska leda till varierar. Rådet har informerat om att flera yrkesområden har stort behov av nyanställningar, framförallt maskinmekaniker och reservdelspersonal.

De stora frågor som lyfts fram av rådet handlar om det som berör samverkan mellan skola och arbetsliv, genom till exempel lokala programråd, utbildningskontrakt för lärlingsutbildning och handledarutbildning.

Nationella rådet för handels- och administrationsprogrammet

Det nationella rådet för handels- och administrationsprogrammet har bidragit med synpunkter och råd i det fortsatta arbetet med gymnasiereformen. Rådet är överens om att det är viktigt att programmet inte ger en alltför snäv och nischad utbildning som kan skapa inlåsningseffekter för eleven. De föreslagna yrkesutgångarna kan beskrivas som funktioner som finns inom de flesta branscher, företag och organisationer inom handel- och administrationssektorerna. Rådet menar dock att det kan finnas skäl att ge yrkesutgångarna en tydligare anknytning till specifika delbranscher. Förslag från rådet om justeringar i innehållet i programfördjupning har beaktats av Skolverket. Som en följd har kurserna *administration 1*, *näthandel 1*, *hygien och hantering av varor och gods* inkluderats i programfördjupningen.

Rådet deltar aktivt i arbetet med att ta fram exempel på gymnasiearbete för programmets båda inriktningar. Rådet menar att gymnasiearbetet kan genomföras på flera olika sätt, i många fall kopplat till den plats där eleven genomför sitt arbetsplatsförlagda lärande. Casemetoden och rollspel är några förslag på metoder där eleven kan visa sina kvalifikationer och sitt yrkeskunnande. Vidare anser rådet att elevens kommunikativa förmåga är viktig inom handel och administration och bör lyftas fram i gymnasiearbetet.

Rådet anser att det är av största vikt att säkerställa kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. Vidare menar rådet att ett kvalitetssäkringssystem bör finnas och att stöd för kriterier och godkännande av arbetsplatser bör arbetas fram. Ett förslag är att en orienterande handledarutbildning erbjuds i olika former för att möjliggöra ett större deltagande. Rådet menar dock att det är skolans ansvar att handledaren får information om styrdokumentet. I ett utbildningskontrakt bör framgå vad som förväntas av eleven och vad eleven kan förvänta sig av arbetsplatsen samt frågor om ansvar och försäkring.

Under perioden har ett tiotal ansökningar om särskilda varianter och riksrekryterande utbildningar inom handels- och administrationsprogrammet inkommit. Rådet har lämnat synpunkter både i principiella frågor och på de specifika ansökningarna. Rådet anser att det för handels- och administrationsprogrammet idag inte finns

något behov av riksrekrytering. Inom området förekommer inte så nischade yrken med specifik efterfrågad kompetens, så att det inte skulle rymmas inom nuvarande program. Om något mycket specifikt kompetens- eller utbildningsbehov skulle uppstå i framtiden, vill rådet ta ställning till detta då. Vad det gäller särskilda varianter gör rådet bedömningen att de utbildningsbehov som beskrivs i många av ansökningarna kan tillgodoses genom programmets ämnen, till exempel genom kurserna *handel specialisering* och *administration specialisering*. Det nationella programrådet anser att det är viktigt att informationen om förutsättningarna för riksrekrytering och särskilda varianter kommuniceras tydligt till skolorna. Detta bland annat då flera skolor har sökt igen trots avslag vid tidigare ansökningsomgång.

Strategier för att nå ut med information till skolorna och de lokala programråden har diskuterats under året. Rådet menar att Skolverket via webbplatsen bör informera om det nationella programrådets funktion och arbete. Skolverket bör även enligt rådet överväga möjligheten att genomföra ett antal informationskonferenser där programmets karaktär lyfts fram. Regionalt stöd till de lokala programråden genom branschorganisationerna samt direktutskick med riktad information är andra förslag som har lyfts fram. Det sistnämnda förutsätter en sammanställning av kontaktuppgifter till de lokala programråden inom handels- och administrationsprogrammet. Rådet har även lämnat synpunkter på informationsmaterial riktad mot elever i årskurs 9 som har tagits fram av Skolverket. När det gäller lärlingsutbildningen anser rådet att detta inte får marknadsföras som en plats för de elever som har svårt att gå ett skolförlagd nationellt program, utan för de som är motiverade.

Rådet följer rekryteringen till handels- och administrationsprogrammet och ser gärna att poängplaner, yrkesutgångar och programfördjupningar från skolor som erbjuder programmet samlas in och sammanställs. Statistik om avhopp, om vad eleverna gör efter genomförd utbildning samt om andel behöriga lärare inom programmet är några exempel på områden som kan belysa programmets kvalitet och utveckling. För att möjliggöra en uppföljning av etableringen på arbetsmarknaden anser rådet även att elevernas val av yrkesutgång ska kunna spåras i statistiken.

Nationella rådet för hantverksprogrammet

Det nationella programrådet består både av ledamöter från branscher som deltagit i förarbetet med gymnasiereformen och av ledamöter från branschområden som inte har deltagit tidigare. Rådet har under gymnasiereformen diskuterat utbildningen på programmet och lämnat synpunkter på utformning och innehåll. Diskussionerna har även behandlat lärarutbildning, kompetensutveckling, arbetsplatsförlagt lärande, utbildning inom yrkeshögskolan och annan vuxenutbildning, vilket innebär att utbildning inom yrkesområdet har diskuterats utifrån ett helhetsperspektiv.

Gymnasiearbetet är en fråga som enligt det nationella programrådet bör prioriteras. Rådet anser att det är viktigt att rådet är delaktigt vid framtagande av exempel på uppgifter för gymnasiearbetet. Under perioden har rådet diskuterat vad "vanligt förekommande arbetsuppgifter" innebär för programmets inriktningar och yrkes-

utgångar. Rådet anser att gesällprov och andra yrkesbevis bör vara vägledande när exempel för gymnasiearbetet tas fram.

Inför utbildningsstarten hösten 2011 har rådet tagit ställning till tio ansökningar om riksrekryterande utbildning. Rådet har föreslagit att åtta av dessa ska godkännas med bland annat motiveringar som att det gäller en specifik yrkesutgång, behovet av arbetskraft är stort eller att utbildningen endast finns på ett fåtal orter i landet och att det därför är av nationellt intresse att elever kan rekryteras från hela landet. Ansökningar om riksrekrytering för florist har avstyrkts eftersom det inte är specifik yrkesutgång med nationellt intresse av att elever kan rekryteras från hela landet.

När det gäller särskilda varianter har rådet föreslagit att samtliga ansökningar ska avslås, till exempel för att ansökan har gällt utbildning som inte ryms inom examensmålen för hantverksprogrammet eller att utbildningen inte svarar mot lokal eller regional efterfrågan på kompetens. Rådet har även föreslagit att ansökan om särskild variant med estetisk yrkesutbildning avslås, eftersom yrken som till exempel musikalartist inte bedöms vara ett hantverksyrke.

Programrådet för hantverksprogrammet har under perioden ägnat mycket tid åt att utreda vilka yrkesutgångar som är möjliga inom programmet. Skolverket har fått in flera förslag på utbildningar inom inriktningen *övriga hantverk* från olika skolhuvudmän. Det nationella programrådet har utifrån dessa förslag diskuterat vilka utbildningar som ryms inom inriktningen. När det gäller förslag om yrkesutgångarna *hudterapeut* och *hud- och kroppsvård* har det nationella programrådet följt berörd branschorganisations förslag som innebär att yrkesområdet bedöms vara på gymnasial nivå. Rådet har diskuterat om till exempel fotograf är ett hantverksyrke, men eftersom det krävs högskoleutbildning för att bli fotograf anser rådet att sådan utbildning inte hör hemma på hantverksprogrammet.

Programrådet för hantverksprogrammet har även diskuterat föreslagna utbildningar som till exempel konsthantverkare, klensmed och cirkelledare i träslöjd, men kommit fram till att de inte leder till relevanta yrkesutgångar. Vidare har det nationella programrådet diskuterat förslag på utbildningar för olika varianter av ”stylister” för arbeten med inredning och design. Rådet menar att i dessa fall ”lånar man sitt öga” och skapar ett uttryck. Det handlar om estetik som kräver bredare kunskaper och kombination av olika grundkunskaper. Rådet anser att för dessa yrkesutgångar måste man först ha kunskaper i och om det hantverksområde där inredning eller ”styling” ska bedrivas.

Kvaliteten på det arbetsplatsförlagda lärandet och på lärlingsutbildningen har diskuterats återkommande i det nationella programrådet och rådet anser att det är av största vikt att säkerställa kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. Rådet anser att lärlingsutbildning och skolförlagd utbildning har olika förutsättningar. Vidare menar rådet att förståelse av skolans respektive branschernas förutsättningar, betydelsen av handledarens kompetens och av handledarutbildning är viktiga delar för likvärdighet och kvalitet. Därför anser rådet att handledaren ska inneha dokumenterad yrkeskompetens och att handledarutbildning ska vara obligatorisk. När det gäller det arbetsplatsförlagda lärandet är det önskvärt med något slags kvalitetskon-

troll av arbetsplatsen. Programrådet uttrycker en oro för kvaliteten på lärlingsutbildningen inom den arbetsplatsförlagda delen. För att ta emot lärlingar måste arbetsplatsen ha kompetens inom hela utbildningsområdet menar rådet.

Det nationella programrådet anser att det vid bildande av lokala programråd kan bli svårt att engagera småföretagare. Rådet anser att ersättning borde utgå till småföretagare för att underlätta deras engagemang. Hantverksområdet är speciellt i jämförelse med andra områden, menar rådet, eftersom hantverkare i större utsträckning är småföretagare och medverkan på ideell basis är en svårighet för småföretagare.

Det nationella programrådet har diskuterat vilka möjligheter som finns att påverka antalet elever som utbildas inom olika yrken, så att antalet motsvarar efterfrågan inom branschen. Rådet anser att en dimensionering av utbildningsplatser utifrån behov av arbetskraft bör göras och att rådet skulle kunna ha en roll här. Tillgång på platser för arbetsplatsförlagt lärande skulle kunna vara vägledande för antalet utbildningsplatser. Det fria utbildningsvalet måste dock få finnas kvar anser rådet.

Nationella rådet för hotell- och turismprogrammet

Programrådet för hotell- och turismprogrammet har varit delaktigt i hela processen med gymnasiereformen och lämnat synpunkter gällande programmets utformning och innehåll. Efter remissomgången 2010 tog rådet ställning till inkomna synpunkter både gällande kurser i programfördjupningen och innehåll i ämnesplaner. Rådets synpunkter har beaktats av Skolverket.

Programrådet har också varit delaktigt i processen att ta fram förslag på fördjupningspaket lämpliga för de olika yrkesutgångar som programmet leder till. En viktig aspekt som fördes fram i detta sammanhang var kravet på språkkunskaper. I två av de föreslagna paketen tas därför programfördjupningens utrymme i anspråk för att ge 300 poäng i valt modernt språk.

För hotell- och turismprogrammet har sex respektive åtta ansökningar om särskild variant och riksrekryterande utbildningar inkommit vid båda sökomgångarna 2010 och 2011. De ansökningar som omfattat kurser för bevarande av hotell- och restaurangprogrammet avstyrktes av programrådet. Motiven till avstyrkandena är att programmet ska vara renodlat i enlighet med reformens intentioner och att de kurser som finns i programfördjupningen motsvarar branschernas behov av kunskapsområden från andra program. Programrådet upplever dock att deras råd inte tagits tillvara då ett antal ansökningar som programrådet bifallit fått avslag.

Programrådet har framfört synpunkter på det informationsmagasin som tagits fram av Skolverket och gått ut till landets alla 15-åringar. Bilden i magasinet anses missvisande för programmet och bör bytas ut i framtida informationsmaterial. Vidare anses att all information som riktar sig till elever måste vara tydlig och konkret när det gäller vad utbildningen leder till, det vill säga vad branscherna kräver för anställningsbarhet. Det måste till exempel framgå att kraven på breda språkkunskaper och kommunikativ kompetens är höga.

Det nationella programrådet har diskuterat gymnasiearbetet och anser det vara oproblematiskt att definiera vilka arbetsuppgifter som är vanligt förekommande inom programmets olika yrkesområden.

Programrådet anser att företagen måste få vara med i diskussionen gällande dimensioneringen av utbildningsplatser. Detta kan ses som ett led i att nå ökad kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet. Dessutom föreslås reglering av de lokala programrådets arbete, obligatorisk handledarutbildning mot bakgrund av elevernas rätt till handledare med nödvändiga kunskaper och erfarenheter för uppdraget samt att utbildningskontrakt blir obligatoriskt för alla elever.

Nationella rådet för industritekniska programmet

Nationella programrådet bildades av representanter från avnämarna som deltagit i förarbetet runt gymnasiereformen och ledamöterna var därför väl insatta i aktuella frågeställningar. Rådets engagemang var inte enbart riktat mot just gymnasieutveckling utan samtalen har spänt över hela fältet av utbildningsfrågor (för yrkesutbildning) till exempel lärarutbildning, kompetensutveckling, arbetsplatsförlagt lärande, yrkeshögskola och annan vuxenutbildning. Det innebär att samtalen om gymnasieskolan också blev kontextuellt förankrade och yrkesutbildningen kunde diskuteras utifrån ett helhetsperspektiv.

Industriprogrammets låga status har diskuterats och rådet menar att kvaliteten måste höjas för att göra programmet attraktivt. Programmet behöver varken vara svårare eller mer teoretiskt, men det är viktigt att eleverna kan komma längre inom vissa områden. En bred flora av fördjupningskurser lades därför till programmet. Detta också för att rymma alla industrigrenar inom programmet.

För att minska antalet kurser och för att skapa frirum för både lokal tillämpning och framtida utveckling, anser rådet att det är viktigt att inte låsa ämnena till speciella metoder, material, utrustningar m.m. Ämnen och kurser har därför skrivits generellt och öppet för att samma kurs ska kunna tillämpas på till exempel olika utrustningar och material. Industrin i Sverige ser olika ut på olika platser och det är viktigt att undervisningen kan möta lokala behov och tillämpningar

Rådet representerade enhälligt åsikten att programmet ska ge grundläggande behörighet för högskolestudier, inte för att alla elever ska läsa vidare på högskola utan för att den framtida industriarbetaren behöver ha kunskaper i såväl engelska som svenska. Rådet menar också att utbildningen borde kunna planeras utifrån mer än 2500 poäng.

När det gäller yrkesutgångar så har vissa utgångar lyfts fram som symboliskt mycket viktiga, till exempel *internationell svetsare*, medan andra utgångar har valts bort för att inte ge en förenklad bild av programmet. Exempelvis valdes utgången montör bort, eftersom rådet ansåg att man inte behöver en treårig utbildning för att utbildas till montör.

Rådet har starkt betonat det stora behovet av att i framtiden kunna anställa personal med god kompetens inom området automation och förordade därför en auto-

mationsinriktning inom el- och energiprogrammet. Kurserna skulle även kunna läsas inom industritekniska programmet. Dock betonade rådet att blivande industrielektriker med behörigheter ska läsa el- och energiprogrammet.

Rådet anser att det är mycket viktigt att eleverna i undervisningen förbereds för förändringar och utvecklar en förmåga att lära nytt. Det är därför viktigt att undervisningen förmedlar intresse för industriteknik och lust till utveckling hos eleverna.

Rådet menade att kurserna skulle skrivas så pass generellt att skolorna inte skulle behöva ansöka om särskilda varianter. Eftersom industrin är så mångfacetterad måste olika varianter kunna utformas över landet.

Rådet anser att alla industritekniska utbildningar bör vara riksrekryterande och har tydligt deklarerat att man kommer att vara mycket generös i sin bedömning av ansökningar om riksrekrytering. Vid första ansökningsomgången ansökte nio skolor om riksrekrytering varav rådet tillstyrkte åtta. Fyra skolor ansökte om särskild variant där rådet rekommenderade avslag för alla fyra. Vid andra ansökningsomgången ansökte fyra skolor om riksrekrytering. Rådet tillstyrkte samtliga.

Under arbetet våren 2011 identifierades kunskapsområdena interna transporter respektive mätteknik, som innebar att tre nya kurser lades till på rådets initiativ.

Rekryteringen till programmet har varit problematisk och är en av de frågor som behöver analyseras. I programrådet har diskussioner förts till exempel om hur industrin kan möta de yngre eleverna med information.

Rådet vill ha inflytande över hur gymnasiearbetet exemplifieras och kommenteras som vägledning för skolorna, eftersom utformningen av gymnasiearbetet kommer att vara vägledande för hur undervisningen bedrivs. Rådet menar att gymnasiearbetet skulle kunna samlas i en portfolio. Att eleven har godkänd kunskap och förmåga i viktiga, grundläggande moment dokumenteras. Tillsammans visar dessa moment på helheten i programmet och att eleven har förutsättningar att klara gymnasiearbetet som genomförs i slutet av utbildningen. Det är viktigt att gymnasiearbetet innehåller ett antal arbetsuppgifter men också helheten i yrkeskunnandet. Det bör vara det lokala programrådet samt skolan som på inriktningsnivå beskriver vad som är vanligt förekommande arbetsuppgifter. Redovisning av gymnasiearbetet bör kunna ske på olika sätt, dels praktiskt, dels skriftligt, muntligt och eventuellt även när det gäller yrkesspecifika kunskaper, på engelska.

Nationella rådet för naturbruksprogrammet

Det nationella programrådet för naturbruksprogrammet ställde sig bakom Skolverkets förslag till justeringar och tillägg i ämnesplanerna och konstaterade samtidigt att det finns ett behov av att förklara hur ämnesplanerna är skrivna och hur systemet är tänkt att fungera.

För det fortsatta arbetet med utveckling av naturbruksprogrammet framhöll rådet att det är angeläget med en samsyn kring vad naturbruk är och vad som ska rymmas i programmet. Examensmålen gör en avgränsning, bland annat i formuleringen

”Eleverna ska ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom naturbrukssektorn med växter, djur, mark, vatten eller skog”.

Programrådet har vid två tillfällen tagit ställning till ansökningar om särskilda varianter och riksrekrytering. I första ansökningsomgången tog rådet ställning till ett stort antal ansökningar om särskilda varianter, riksrekrytering och nya kurser.

Rådet anser att flertalet av de utbildningar som skolorna ansökt om ryms i det nationella programmet. Yrkesutgångar som rör arbete inom fiske och vattenbruk bör finnas på några skolor som särskilda varianter och som riksrekryterande utbildningar. Rådet påpekade att det är viktigt att yrkesutgångarna leder till arbete som ger försörjningsmöjligheter hela året och att Skolverket bör ha en dialog med aktuella skolor och branschföreträdare.

Rådet anser vidare att riksrekrytering bör gälla för alla utbildningar inom naturbruksprogrammet, dels för att säkerställa tillgången på utbildad arbetskraft till naturbrukets vitt skilda yrkesområden, dels för att garantera en god utbildningskvalitet. På naturbruksprogrammet finns flera olika yrkesutgångar för eleven att välja mellan och skolorna måste kunna erbjuda de yrkesutgångar som är efterfrågade på arbetsmarknaden. Riksrekrytering bör underlätta för resurskrävande och kapitalintensiva utbildningar eftersom skolan då får hela landet som rekryteringsbas och därmed kan öka sin specialisering mot någon eller några yrkesutgångar.

Under våren 2011 inkom åtta ansökningar om riksrekrytering – inom trädgård, golfbaneskötsel, djurparksutbildning, hästskötare, upplevelseturism och sportfiske. Det nationella programrådet avstyrkte alla åtta. Dels för att utbildningarna kan genomföras inom det nationella systemet och dels för att yrkesutgångarna, till exempel hästskötare och djurparksarbete, finns på många skolor. När det gäller ansökning inom vildmarksturism ansåg rådet det inte ryms i naturbruksprogrammet och sportfiske ansågs alltför specialiserad för gymnasieutbildning. En ansökan har inkommit om att få starta ”Samiska entreprenörsprogrammet” med egna examensmål. Rådet anser att utbildningen är intressant och föreslår att den beviljas som särskild variant inom naturbruksprogrammet. När det gäller ämnesplanen hippologi, beslutades den av Skolverket utan att programrådet fick möjlighet att yttra sig. Det nationella programrådet anser att rådet i fortsättningen ska beredas tillfälle att yttra sig avseende alla ansökningar som berör naturbruksprogrammets ämnesområde.

Det nationella programrådet framhåller att för att nå fram till en yrkesexamen är det angeläget att eleverna får den yrkesträning som behövs för att vara anställningsbara. Rådet menar att skolor i begränsad omfattning kan erbjuda naturvetenskapliga kurser som komplement och fördjupning av de naturvetenskapliga kunskaper som finns inbyggda i yrkesämnena. Därutöver kan enskilda elever ges möjlighet att läsa naturvetenskapliga kurser som utökad kurs.

Gymnasiearbetet har diskuterats vid flera tillfällen i rådet, speciellt hur gymnasiearbetet och branschernas olika certifieringar kan samverka.

Det nationella programrådet anser att begreppet *lärling* känns missvisande eftersom det egentligen handlar om ett utökat arbetsplatsförlagt lärande. Rådet konstaterade att det kan finnas svårigheter med *lärlingsutbildning* inom naturbruksprogrammet. Erfarenheter från försöksverksamheten visar att *lärlingsutbildning* inom naturbruksprogrammet i första hand passar för elever med egen drivkraft. Inom naturbruk är förutsättningarna olika i de olika branscherna, till exempel ser rådet stora svårigheter inom inriktningen *skog*.

Nationella rådet för restaurang- och livsmedelsprogrammet

När det gäller det fortsatta arbetet med gymnasiereformen rekommenderar rådet att Skolverket tar fram kursen *serveringskunskap specialisering* enligt samma princip som i andra ämnen på programmet. Rekommendationen sker efter att frågan behandlats på två programrådsmöten och efter att en beredningsgrupp utrett frågan.

Rådet har under perioden behandlat sex ansökningar om riksrekryterande utbildningar varav en med särskild variant. Rådet har tillstyrkt fyra av dessa utifrån att det finns ett nationellt behov av den kompetens som dessa skolor förser arbetsmarknaden med, behov som annars inte skulle bli tillgodosett. Samtidigt tycker man att det är svårt att ta ställning då endast en av sex ansökningar beskriver kompetensen på ett tydligt sätt. Det nationella programrådet önskar därför att Skolverket ger tydligare instruktioner till ansökande huvudmän om vilka uppgifter som bör finnas med i de inlämnade ansökningarna.

Frågan om hur rådet kan bistå med informationsmaterial har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Frågan är fortfarande öppen, men man uppskattar att kunna kommentera informationsmaterial från Skolverket innan publicering. Det är delade meningar om det är rimligt att lägga mer ansvar på rådet än så.

Rådet anser att arbetet med att bistå Skolverket med stödjande exempel på gymnasiearbeten bör vara prioriterat i rådets arbete.

Rådet vill se en uppföljning av Skolinspektionens granskning av det arbetsplatsförlagda lärandet.

När det gäller att följa elevernas etablering på arbetsmarknaden samt följa utvecklingen och analysera behov inom nya områden efterfrågar rådet hjälp med statistik från Skolverket.

Rådet anser sig inte företräda eller ha kompetens för hela den arbetsmarknad programmet vänder sig till. Det gäller framför allt handelsområdet inom inriktningen *färskevaror, delikatesser och catering*, där sakkunnig ledamot skulle behöva tillsättas.

Nationella rådet för VVS- och fastighetsprogrammet

Programrådet för VVS- och fastighetsprogrammet har varit delaktigt i arbetet med gymnasiereformen och har lämnat synpunkter inom flertalet av de olika frågeställningar det ställts inför. Det finns en stor enighet i att rådet ska sträva mot en gemensam syn på programmets helhet och undvika särintressen som inte gynnar en sådan tanke. Rekryteringsbehovet av de yrken som programmet ska leda till varierar. Programrådet har informerat Skolverket om att flera branscher gemensamt har byggt upp en webbsida för att kunna stödja skolor med information om programmet och ge aktuell information i utbildningsfrågor.

Programrådet har varit delaktigt i processen med såväl ämnesplaner som programstruktur och då framförallt programfördjupning och yrkesutgångarnas fördjupningspaket. Bland annat har programrådet lämnat förslag på kurser för yrkesutgången mot fastighetsskötare, som också tagits i beaktande av Skolverket. Namnändringar av kurser inom VVS och fastighet har också föreslagits och beaktats. Skolverket har också följt programrådets förslag om att se över yrkesutgångar med samma benämning inom andra program, för att inte skapa förvirring för elever. Kursen *företagsekonomi 1* bör enligt programrådet finnas med i programmets programfördjupningspaket, vilket Skolverket har beaktat i de föreslagna paketen.

För VVS- och fastighetsprogrammet har en ansökan om särskild variant med rikskrytering inkommit under perioden och behandlats i programrådet.

När det gäller information om programmet anser programrådet att programmet ofta beskrivs som väldigt tekniskt och att de kommunikativa kompetenserna borde lyftas fram tydligare i de informationsmaterial som Skolverket tar fram.

Programrådet anser att branschen/företagen måste fås med i diskussioner och planering. De lokala programrådets arbete behöver regleras. Tydliga utbildningskontrakt behövs.Handledarutbildning inom framför allt den gymnasiala lärlingsutbildningen anses mycket viktig.

Programrådet har fört fram synpunkten att det finns brister i kommunikation och samverkan mellan skola och branscher såväl inom gymnasieskola som inom vuxenutbildning. Studerande får i många fall inte den utbildning som branschen kräver för certifiering och anställning.

De stora frågor som lyfts fram handlar om det som berör samverkan mellan skola och arbetsliv, genom till exempel lokala programråd, utbildningskontrakt (lärling) och handledarutbildning.

Det fortsatta arbetet med programrådet för VVS- och fastighetsprogrammet handlar väldigt mycket om att se till att gymnasiereformen genomförs på ett bra sätt. Därför är det viktigt att huvudmännen får en så bra information som möjligt om allt som rör programmet. Det är också viktigt att branscherna från sin sida ger en så klar bild av programmet som möjligt till sina medlemsföretag. Det nationella programrådet efterfrågar aktuell statistik över hur eleverna söker till olika program och över skolors utbud inom programmen. Skolverkets statistik bör komma tidigare än

idag menar rådet. Den gymnasiala lärlingsutbildningen inom programmet och motsvarande utbildning för vuxna kräver en fortsatt hög bevakning och hantering.

Nationella rådet för vård- och omsorgsprogrammet

Det nationella programrådet för vård- och omsorgsprogrammet har löpande informerats om gymnasiereformen och varit delaktigt i diskussionerna kring den nya utbildningens utformning. Det har handlat om kurser och yrkesutgångar, utformningen av gymnasiearbetet, arbetsplatsförlagt lärande och handledarutbildning, och informationsinsatser. Man har också diskuterat problem med lärarkompetens framför allt inom områden som nu fått större betoning än tidigare, till exempel psykiatri och funktionshinder. Nödvändigheten av högskoleförberedande kurser inom programmet har betonats starkt av rådet. I samband med utformningen av ämnesplanen i och kurser i matematik för yrkesprogrammen uttryckte det nationella programrådet en oro för "inläsningseffekter".

Kärnan i utbildningen för både personlig utveckling, yrkesutbildning och medborgarskap är något som rådet sett som särskilt viktigt att betona i olika informationsinsatser. Något man också velat lyfta fram tydligt i informationsinsatserna är bredden på verksamhetsområdet, möjligheterna till högskolebehörighet, liksom samarbetet med och den nära kopplingen till arbetslivet.

Att det finns karriärvägar och utvecklingsmöjligheter inom yrket är viktiga framgångsfaktorer inom vård- och omsorgsprogrammet. Rådet menar att det är en av de avgörande faktorerna för programmets utveckling och för attraktionskraften inom verksamhetsområdet. Arbetslivets ansvar har starkt betonats och att kvalitet i utbildningen i sig måste stärkas. Vård- och omsorgscollege har särskilt nämnts som en framträdande och viktig aktör både som "bollplank" för lokala och regionala programråd, men också för att utveckla samverkan mellan utbildning och arbetsliv. Man menar att också regeringens satsning på det så kallade "omvårdnadslyftet" kan vara ett led i den strävan.

Rådet har yttrat sig i samband med två ansökningsomgångar om särskilda varianter. Man har ställt sig positiv till en ansökan om riksrekryterande vård- och omsorgsutbildning med inriktning mot svenskt teckenspråk.

Lärlingsutbildning inom vård- och omsorgsprogrammet förekommer och positiva exempel har förts fram. Rådet har informerat Skolverket om att vissa landsting inte tar emot lärlingar och att man också har svårt att ordna platser för det arbetsplatsförlagda lärandet. Vård- och omsorgsutbildningen och verksamheten anses mycket kunskapsintensiv och man saknar resurser för att kunna genomföra framför allt lärlingsutbildningen på ett bra sätt. Trycket på praktikplatser är också stort från andra utbildningar, bland annat olika högskoleutbildningar.

Diskussioner har förts i rådet om vissa skolor som genomför lärlingsutbildning, där ett exempel lyftes fram på en utbildningsanordnare som tagit emot elever till lärlingsutbildning utan att man har haft några lärlingsplatser att erbjuda. Informationen framfördes också till Skolinspektionen.

2011-09-21

23 (23)

Dnr 61-2011:01013

Inför höstterminen 2011 har antalet ansökningar till vård- och omsorgsprogrammet generellt sett sjunkit jämfört med tidigare år. Det finns emellertid signaler från en del skolor om ett ökat intresse och fler ansökningar till programmet än tidigare. Rådet följer utvecklingen med stort intresse.

Anna Ekström
Generaldirektör

Helene Moquist
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson, Tommy Lagergren, Ulrika Lindén, Eva Lindgren, Staffan Lundh samt Helén Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.